

Taalleerbewustzijn

Op (vakdidactisch) avontuur met je leerlingen!

Sebastiaan Dönszelmann
Vrije Universiteit - Amsterdam

- Geschied voor:** Alle talen (vreemde talen en Nederlands) en alle leerjaren en niveaus (meest waarschijnlijk 2e -5e klas)
- Type:** Lessenreeks
- Duur:** 100 – 120 minuten. Twee hele lessen met een tussenliggende enquête.
NB: de eerste les is een (heel goed voorbereide) reguliere les. Feitelijk kost deze lessenserie dus één extra les (én een enquête) aan lestijd.
- Thema:** Taalleerbewustzijn, vakverdieping, leren leren, onderzoekend leren, activerende werkvormen, motivatie

Inleiding

Elders op deze site vind je een mooie lessenserie over Taalleerbewustzijn: *Een taal leren, hoe werkt dat?* Dat is natuurlijk maar één lessenserie. Maar er zijn talloze manieren om met leerlingen de wereld van de vreemdetalendidactiek te verkennen. Aan de hand van theorieën, documentaires, experimenten en voorbeelden kun je hen meenemen en zo niet alleen taalbewuster maken maar vaak ook enthousiast. Welbeschouwd is elk (taal)didactisch aspect de moeite van het bespreken waard. Elk inzicht dat er namelijk aan bijdraagt dat jouw leerlingen hun eigen leerproces beter begrijpen, leidt potentieel tot beter leren, meer grip op het leren, een duidelijker doel voor ogen en meer plezier in hun leren. En iedereen die iets over motivatie weet, weet dat al deze elementen er bovendien toe kunnen bijdragen dat leerlingen beter gemotiveerd zijn voor je lessen. Zo belangrijk kan enige aandacht voor taalleerbewustzijn zijn!

Om je op weg te helpen gaan we een interessant mini-onderzoek doen, *tijdens de les*. Jij geeft een goed doordachte les, stelt naderhand (vak)didactische vragen over het onderwijs dat je gegeven hebt en bevraagt de leerlingen bovendien op hun bevindingen. De uitkomsten van jouw enquête vormen samen met de didactisch verantwoording van je gegeven les, de basis voor een les over de didactiek van de vreemdetalenles: *waarom pakt jullie docent het eigenlijk zo aan, welk effect zou dat op het leren moeten hebben en wat vinden jullie daarvan?*

Doel van de opdracht

Je leerlingen en jij worden meer taalleerbewust, waardoor het leerplezier, de affiniteit met het vak en het leerrendement vergroot kunnen worden.

Vorbereiding

Bereid een les tot in de puntjes voor. Noteer bij de lesonderdelen welke taaldidactische keuzes je hebt gemaakt en (kort) welke theorie daarachter schuilt.

Opdracht

- 1 Als het goed is heb je nu bij je les een lijst met didactische principes/keuzes en een korte beschrijving van, of link naar, de achterliggende theorie. Geef deze les, zonder je didactische keuzes te expliciteren tegenover je leerlingen (maak eventueel een video-opname van deze les, zie hierover verder punt 3).
- 2 Stel een enquête op, waarin je bij elke didactische keuze minimaal één of twee vragen opstelt. Je zou dit in *google forms* kunnen doen, waarmee je de antwoorden straks eenvoudig kunt verzamelen en interpreteren. Het is belangrijk om niet alleen inhoudelijke vragen te stellen, maar ook vragen die ingaan op de beleving van leerlingen. Open vragen, *multiple choice*-vragen: het mag allemaal, maar voorkom suggestieve vraagstelling. *Stellingen* mogen natuurlijk wel.
 - Je kunt (bijvoorbeeld) bij het didactische principe *inductieve grammatica-instructie* denken aan een stelling als “Ik leer het meest als mijn docent grammatica eerst helemaal uitlegt voordat we ermee gaan oefenen” (antwoorden op een 4-puntschaal) en “Opdrachten maken waarbij je zelf een regel moet ontdekken zijn: a. Een leuke puzzel; b. Tijdrovend en niet efficiënt; c. Onzeker makend; d. Leerzaam”.
 - Je kunt bij het didactische principe *Doeltaal-Leertaal* denken aan stellingen als “Ik leer het meest als we altijd Duits zouden spreken in de klas”, “Voor mij werkt het niet als ik zelf Duits moet spreken, ik luister gewoon liever” of “Van Duits spreken in de les, leer je vooral spreekvaardigheid”. Ook hier kun je ingaan op de beleving: “Als de les in het Duits is: a. Word ik vrolijk; b. Word ik onzeker; c. Zie ik waarvoor we eigenlijk Duits leren; d. Word ik gestrest”. Een open vraag waarin je advies vraagt kan natuurlijk ook: “Wanneer we in de klas Duits spreken, zou het mij helpen als...”
- 3 Neem de enquête in een volgende les af. Verwerk hierna de antwoorden en ontwerp op basis van de uitkomsten een nieuwe les, de *didactiekles*. Maak ook hier een goede les van. Sta dus niet alleen stil bij de antwoorden van je leerlingen en de achterliggende theorie, maar laat je leerlingen iets beleven, laat ze de antwoorden van hun klas (op de enquête) voorspellen, herhaal ter illustratie nog een klein stukje instructie van je vorige les of doe een kort experiment. Je kunt ter illustratie ook videomateriaal laten zien of, het allermooist: toon een video van de les die je daadwerkelijk gegeven hebt, waarin de leerlingen zichzelf kunnen zien deelnemen aan het onderwijs.
- 4 Geef de hierboven beschreven en door jou voorbereide didactiekles. Verwijs hierbij naar de oorspronkelijke les die je gegeven had en goed had voorbereid en naar de enquête die met die les samenhang. Aan het eind van je les blik je terug op drie manieren: inhoudelijk, vorm en visie. Inhoudelijk: vraag je leerlingen bijvoorbeeld in enkele woorden minstens 2 dingen te noteren die ze geleerd hebben in deze les. Vorm: wat vonden ze van deze les? Leuk, leerzaam, gezellig, was het veilig, heb je nog tips? Visie: vraag je leerlingen of dit nu een *taalles* was. Probeer dit

onderwerp iets uit te diepen: maakt zo'n les dit vak interessanter, heb je er iets aan voor andere vakken of buiten school, weet je beter wat je doet, begrijp je je docent beter? Je kunt hier wellicht ook iets vertellen over de vakken 'vakdidactiek' of 'toegepaste taalkunde'.

- NB: zoals hier beschreven besteedt de docent één lesuur aan deze les. Het is vanzelfsprekend ook mogelijk om de inhoud ervan te verdelen over meerdere lessen, lesdelen.

- 5 Vanzelfsprekend is het leuk om in vervollessen nog geregeld terug te komen op deze les en aan je leerlingen te vragen of ze vinden dat je het goed doet, of ze suggesties hebben, waarom je een les ook alweer zo aanpakt, etc. Ook kun je leerlingen, of groepjes leerlingen, de opdracht geven jou (of collega's) te observeren tijdens een les of een werkvorm, en didactische feedback te geven (bij collega's: goed om even te overleggen, het moet voor hen natuurlijk wel prettig blijven...). Ten slotte kun je leerlingen in volgende lessen bij andere didactische keuzes natuurlijk wederom betrekken in je overwegingen en daar onderwijs over geven.

Als het goed is, zal je merken dat je leerlingen bij deze les interesse hebben (of krijgen) voor talenonderwijs. Dat komt doordat ze op minstens twee manieren geconfronteerd worden met iets eigens: ze hebben het onderwijs waarover het gaat daadwerkelijk zelf gevolgd (en met een beetje geluk daarvan ook beeldopnamen teruggezien). Ook behandel je een enquête waarin de meningen en overtuigingen van de leerlingen centraal stonden en leg je deze meningen en overtuigingen naast gedegen onderzoek over dezelfde onderwerpen (onderzoek dat in principe altijd terug te vinden is in het Handboek). Je zou ten slotte nog op een derde manier kunnen spreken over het eigene van deze les: het gaat over het leerproces van de leerling zelf.

Reflectie

Je hebt nu talenonderwijs ontworpen en uitgevoerd dat taalleerbewustzijn bij je leerlingen versterkt. Welke inzichten heeft deze opdracht jou opgeleverd? Ben je door deze opdracht zelf ook bewuster en bekwaamer geworden bij het inzetten van didactiek (in het ontwerp of in de uitvoering van je les)? Zou je collega's aanraden om vergelijkbare lessen te geven en zou je tips voor hen hebben?

Bronnen en hulpmiddelen

Deze lessenserie begint met een 'reguliere', maar heel goed voorbereide, les. Bij die goede voorbereiding hoort ook enige didactische onderbouwing. Niet alleen voor het welslagen van die les, maar ook zodat jij als docent alweer beter voorbereid bent op de vervollessen, waarin je met leerlingen de didactiek induikt. Het kan dus handig zijn om enig naslagwerk voor handen te hebben. Voorbeelden van geschikt naslagwerk zijn:

[Dönszelmann, S., Beuningen, C. van, Kaal, A. & Graaff, R. de \(2020\). *Handboek Vreemdetalendidactiek; vertrekpunten, vaardigheden en vakinhoud*. Bussum: Coutinho.](#)

[Lightbown, P. & Spada, N. \(2013\). *How Languages are Learned*. Oxford, UK: Oxford University Press.](#)

[Loewen, S. \(2015\). *Introduction to Instructed Second Language Acquisition*. New York, USA: Routledge.](#)